

Výzkum kurikulární reformy na gymnáziích: výsledky dotazníkového šetření

10. 12. 2010

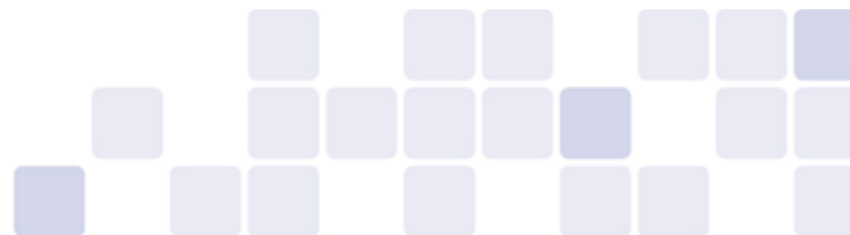
Tomáš Janík a kol.

Tomáš Janko, Petr Knecht, Milan Kubiátko,
Petr Najvar, Tomáš Pavlas, Jan Slavík, David Solníčka, Kateřina Vlčková

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

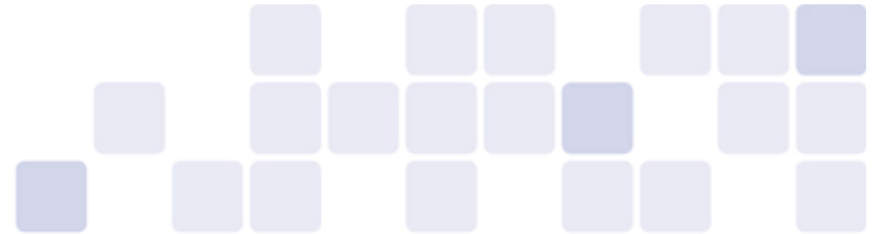
CÍLE A STRUKTURA PREZENTACE

1. Zasadit problematiku kurikulární reformy do kontextu probíhajících diskusí ve vzdělávací politice a praxi
2. Představit výzkum kurikulární reformy na gymnáziích, který je pod názvem Kvalitní škola realizován v projektu Kurikulum G ve spolupráci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze a Institutu výzkumu školního vzdělávání PdF MU v Brně
3. Seznámit s výsledky druhé etapy (dotazníkové šetření)
4. Shrnutím hlavních zjištění otevřít diskusi nad otázkou, jak rozumět výsledkům výzkumů zaměřených na kurikulární reformu

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Problematika vzdělávání a školství, školy a kurikula, učitelů a žáků, vyučování a učení, vzdělávacích výsledků ... se čím dál tím úspěšněji propracovává do médií.
- Není to dáno ani tak zajímavostí témat samotných jako spíše tím, že se v souvislosti se vzděláváním a školstvím objevují jisté potíže – hovoří se o nemoci a léčbě, podceňuje diagnostika i prognostika.
- Stejně tak jako není jasné, kde jsou hranice mezi zdravím a nemocí, není jasné, kde jsou hranice mezi mocí a ne-mocí školy jako instituce.
- Je možné, že z hlediska určitých ambicí či aspirací, cílů či účelů se bude škola principiálně jevit jako ne-mocná.

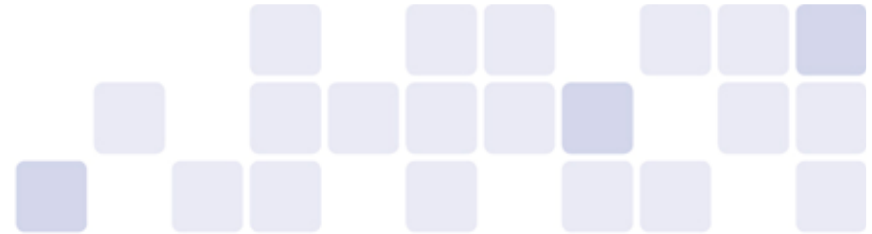
Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Vztáhneme-li otázku ambicí či aspirací, cílů či účelů ke vzdělávání vstupujeme do problematiky kurikula.
- Kurikulum potřebujeme, abychom vymezili zejména:
 - společensky žádoucí ambice a cíle školního vzdělávání
 - obsahy a očekávané výstupy (z) tohoto vzdělávání.
- Ze závažnosti otázek stran cílů a obsahů školního vzdělávání vyplývá, že kurikulum musí být předmětem prominentního zájmu teorie a výzkumu, politiky a praxe.
- Snaha odsouvat tuto problematiku na periferii by byla politováníhodným projevem elementárního neporozumění tomu, co je skutečně podstatné.

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Lze očekávat, že diskuse nad problematikou cílů a obsahů školního vzdělávání budou nabývat na intenzitě a razanci.
- Bude se zvyšovat konkurence mezi oficiálním kurikulem (RVP) a dalšími variantami kurikula, čímž mám na mysli souhrny představ o cílech a obsazích školního vzdělávání, jimiž disponuje např.:
 - ČŠI (cílové a obsahové pozadí evaluačních kritérií)
 - CERMAT (obsah maturitní zkoušky)
 - SCIO (obsah přípravy/doučování na maturitní zkoušky)
 - brzy asi také další „agentury“, které budou pověřeny přípravou vzdělávacích standardů
 - OECD (pojetí gramotností ve studiích PISA)

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Soupeření různých variant kurikula je běžnou praxí.
- Z konfrontace různých variant kurikula vyrůstá diskuse o pojetí vzdělanosti, vzdělání, vzdělávání...
- V čem může být problém?
 - Oficiální kurikulum (RVP) tím, že je na papíře, hraje s otevřenými kartami. Jeho autoři musí zdůvodňovat, proč zvolili právě takové pojetí vzdělávání, které zvolili.
 - Na tvůrce ostatních variant kurikula (CERMAT, SCIO, PISA...) u nás nikdo příliš nenaléhá, aby reflektovali, jaké pojetí vzdělání prosazují, a zdůvodňovali je s ohledem na možné dopady.

Nereflektovaně u nás např. probíhá diskuse nad výsledky studie PISA – pouze ojediněle se poukazuje na to, že do zázemí studie PISA se stále výrazněji propracovává funkcionálně pragmatické pojetí vzdělávání, což je něco poněkud jiného než u nás převládající pojetí orientované na budování kulturní identity prostřednictvím osvojování kánonu, tj. souhrnu toho hodnotného, co stojí samo o sobě za vzdělávací námahu.

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

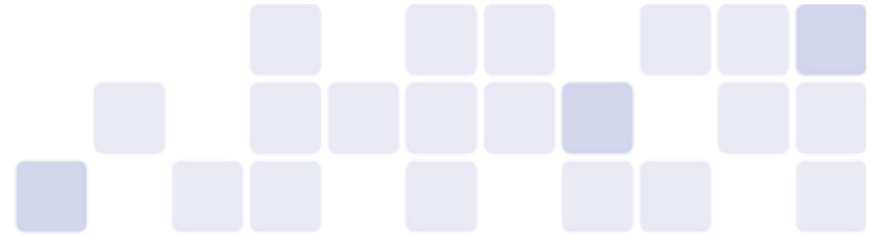
Co je příčinou zjišťovaných problémů – např. špatných výsledků žáků v šetření PISA?

MIZERNÉ VÝSLEDKY V ŠETŘENÍ PISA. MŮŽE ZA TO REFORMA ČI NEREFORMA?

zdroj: EDUin, autor: Tomáš Feřtek

Fakt, že patnáctiletí žáci z České republiky dopadli v mezinárodním testování funkční gramotnosti (PISA) tak neslavně, jak si to můžete dnes přečíst ve všech novinách, to není žádné překvapení. Jejich výsledky se zhoršují už přinejmenším deset let. Zajímavější je otázka, proč to tak je. V české veřejnosti existují dva vyhraněné názory. Ten většinový soudí, že za to může reforma školství, která je příliš liberální. Ten menšinový naopak tvrdí, že hlavní důvod je, že reforma dodnes do škol nedorazila a ve školách se učí jak za krále klacka. Co si myslíte vy?

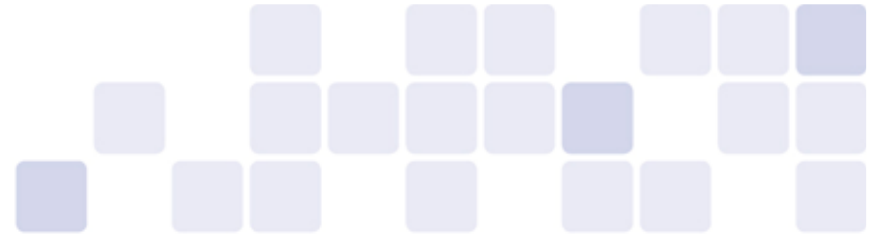

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Nabízí se řada výzkumných otázek:
 - Může za to reforma či nereforma? (otázka pro investigativní novináře hledající viníka)
 - Dorazila reforma do škola do školních tříd? Pokud ano, za jakých okolností a v jaké podobě? (otázka pro výzkumníky usilující o porozumění a vysvětlení problému)
- Porozumění a vysvětlení problému **implementace**, tj. procesu zavádění **idejí** prostřednictvím **konceptů** do **praxe**

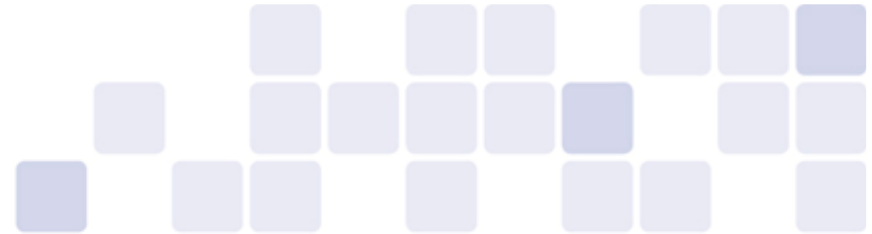
ideje ↔ koncepce ↔ praktiky

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

- Kdy lze hovořit o tom, že došlo k implementaci?
 - V okamžiku, kdy se státní kurikulární koncepce (RVP) sesunula ze státní úrovně na úroveň školy?
 - V okamžiku, kdy se školní kurikulární koncepce (ŠVP) sesunula ze školní úrovně na úroveň tříd?
 - V okamžiku, kdy se shledáváme, že ideje obsažené v koncepcích jsou běžně praktikovány při vyučování a učení?

Potud implementace...

Kurikulární reforma – téma vzdělávací politiky a praxe

Otázku **dopadu kurikulární reformy na vzdělávací výsledky žáků** lze zkoumat až v okamžiku, kdy se ukáže,

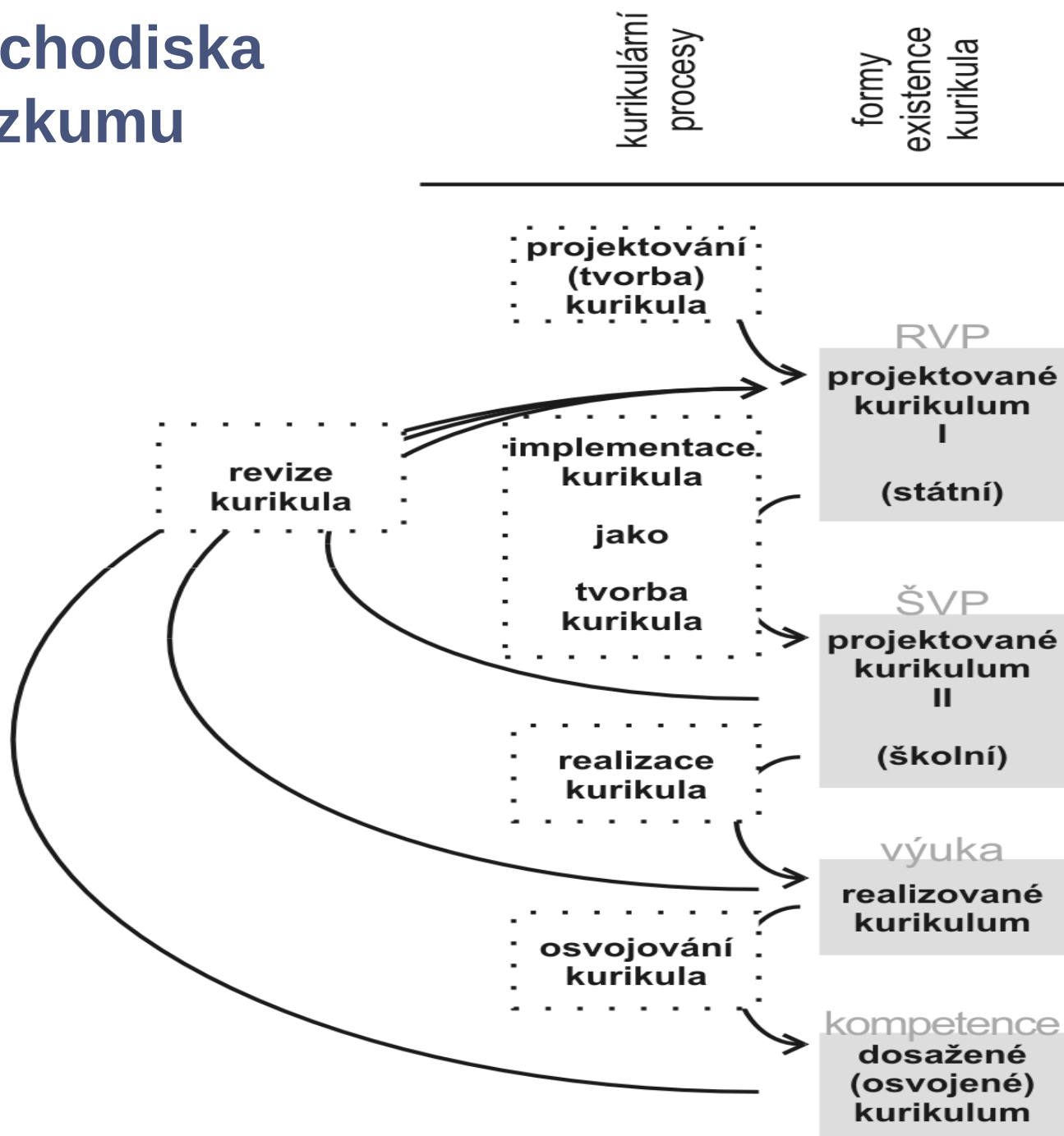
- že **ideje** obsažené v kurikulárních **koncepcích** jsou běžně **praktikovány** (tj. v okamžiku, kdy se **zaváděné** stane **zavedeným**).

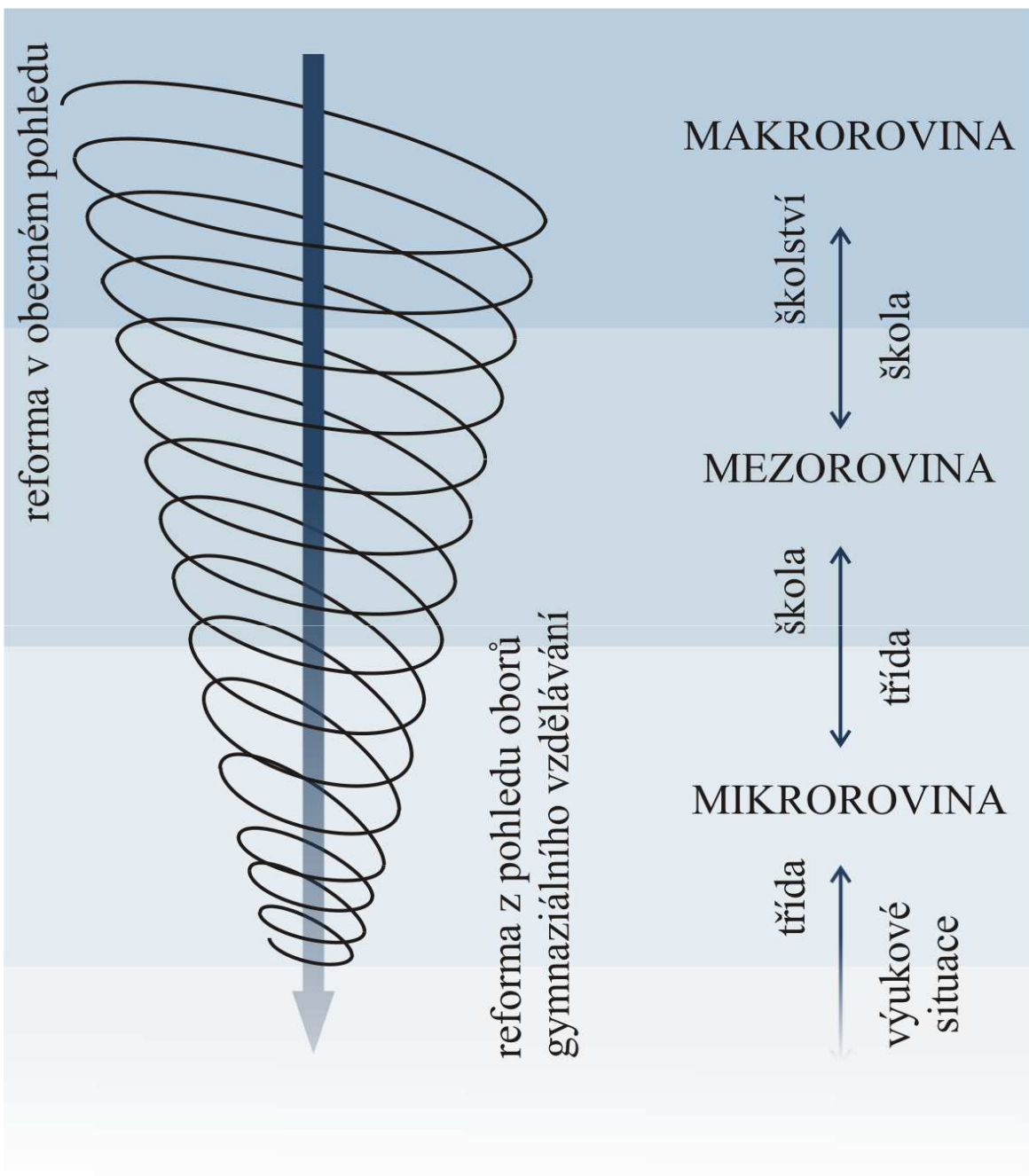
Jinak hrozí nebezpečí, že se bude zkoumat vliv něčeho, co v systému není přítomno.

Zpět k naší klíčové výzkumné otázce:

- Dorazila reforma do škola do školních tříd – pokud ano, za jakých okolností a v jaké podobě?

Východiska výzkumu

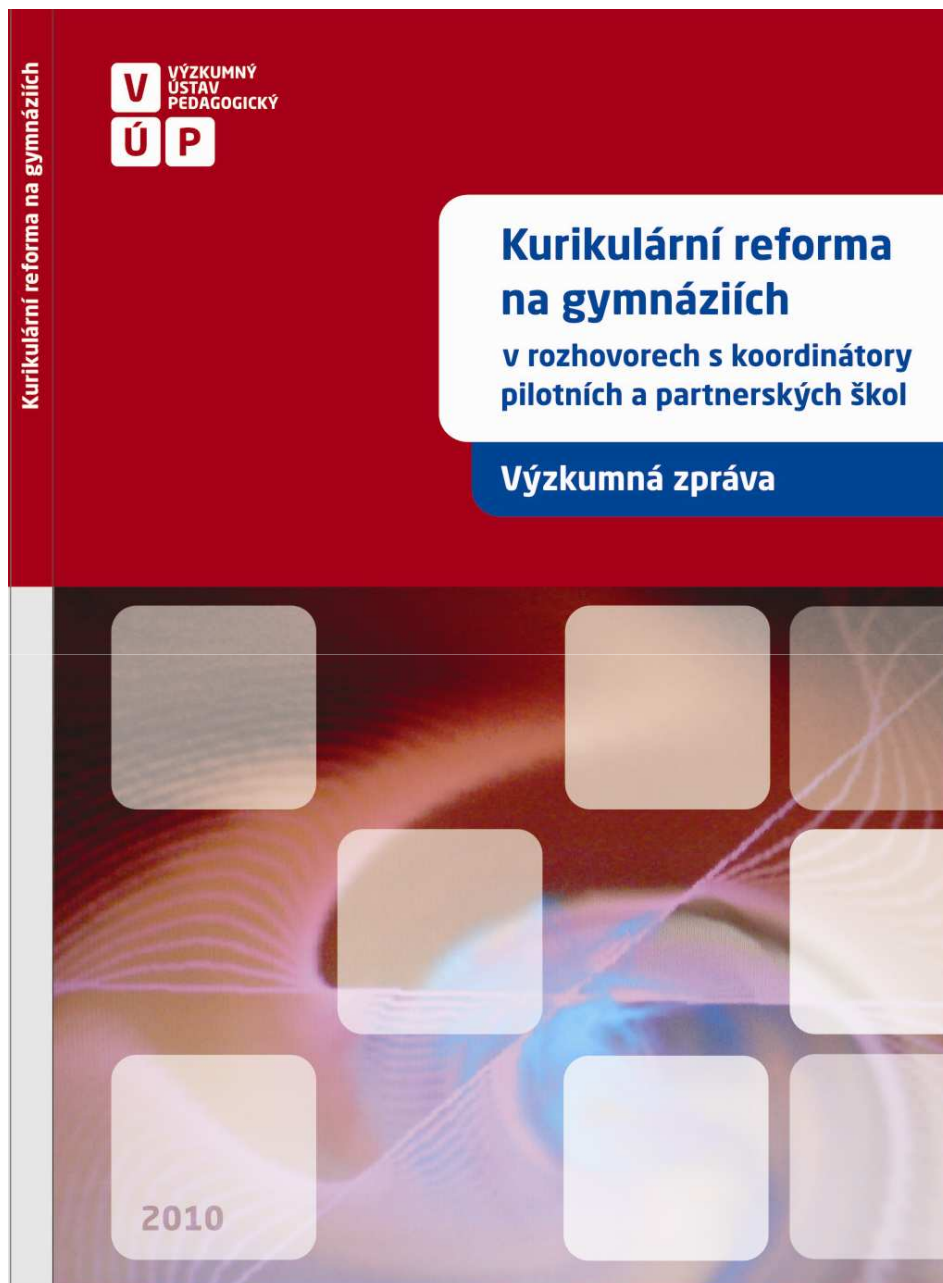

rozhovory
6/2009-12/2010

dotazníkové šetření
2/2010-5/2011

případové studie
6/2010-7/2010

videostudie
11/2010-10/2010

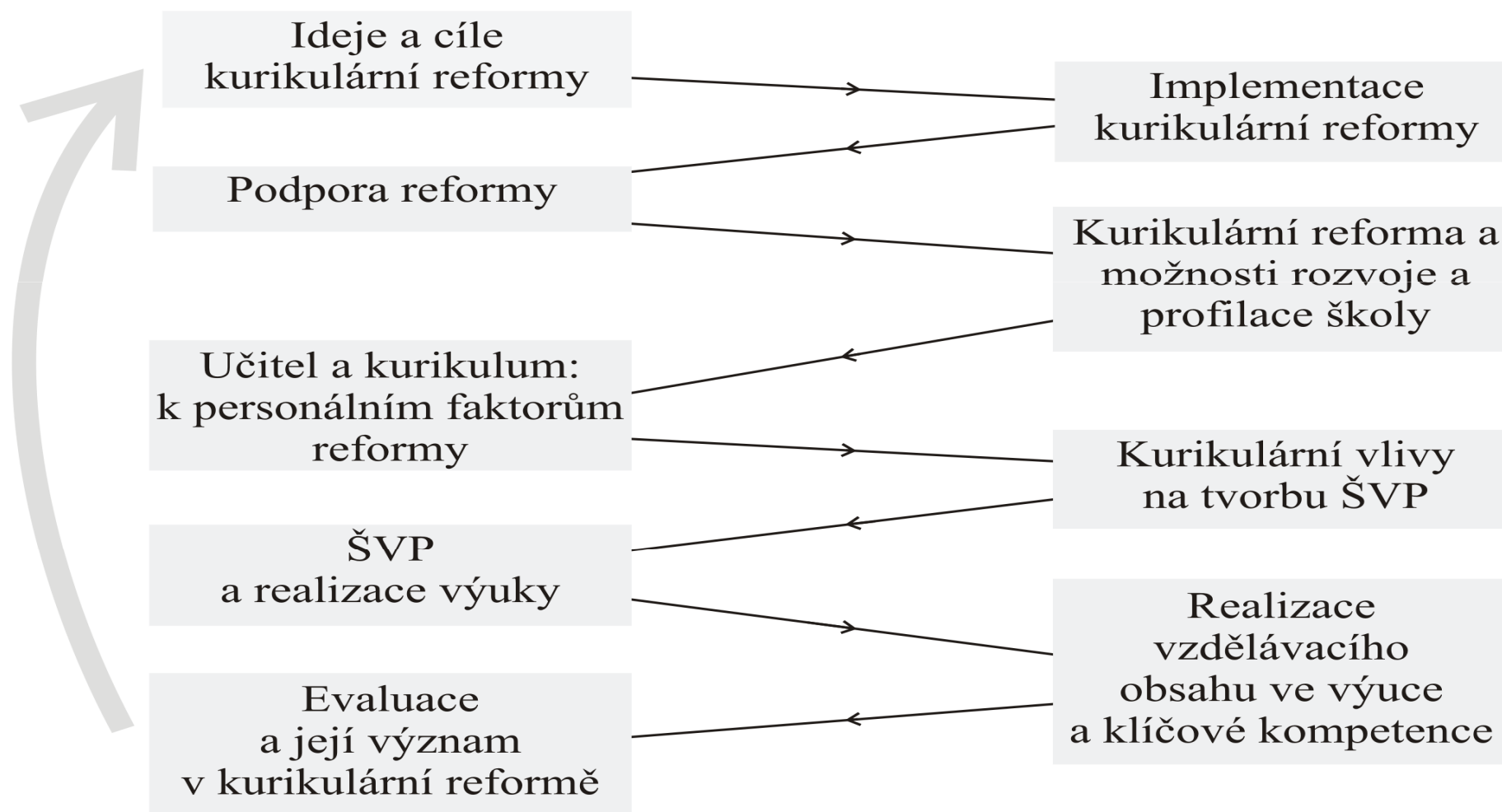

Tomáš Janík
Petr Knecht
Petr Najvar
Tomáš Pavlas
Jan Slavík
David Solnička

VÚP Praha
2010

Výsledky fáze 1: rozhovory – příběh reformy

Fáze 2: Dotazníkové šetření

Cíle: Prozkoumat akceptaci kurikulární reformy, identifikovat faktory ovlivňující tvorbu a realizaci kurikula ve škole a ve třídě

Otázky: Do jaké míry je kurikulární reforma akceptována? Jaké pojetí kurikula učitelé sdílejí? K jakým účelům jsou využívány ŠVP? Jaký je vliv ŠVP na změnu náhledů na vybrané aspekty edukační reality?

Zkoumaný soubor: 58 škol (46 nepilotních, 12 pilotních), na nich dotazník vyplnilo cca. 1500 respondentů (1250 on-line, 250 papírově), po vyřazení chybně vyplněných vyhodnocujeme dotazníky od 1098 respondentů (758 žen, 340 mužů)

Metodika: Dotazník vlastní konstrukce, statistické analýzy dat

Kurikulární reforma na gymnáziích

výsledky dotazníkového
šetření

Výzkumná zpráva

Kurikulární reforma na gymnáziích - výsledky dotazníkového šetření

2010

Tomáš Janík
Tomáš Janko
Petr Knecht
Milan Kubiátko
Petr Najvar
Tomáš Pavlas
Jan Slavík
David Solnička
Kateřina Vlčková

VÚP Praha
2010

Zjištění a diskuse: akceptace reformy

S reformou přichází moderní koncepce vzdělávání
Reforma nabízí možnost nastavovat zaměření G, aby odpovídalo požadavkům doby
Reforma nabízí možnost profilovat školu

14% učitelů
reformu
akceptuje

akceptace/neakceptace reformy

55% učitelů má k reformě ambivalentní postoj

30% učitelů
reformu
neakceptuje

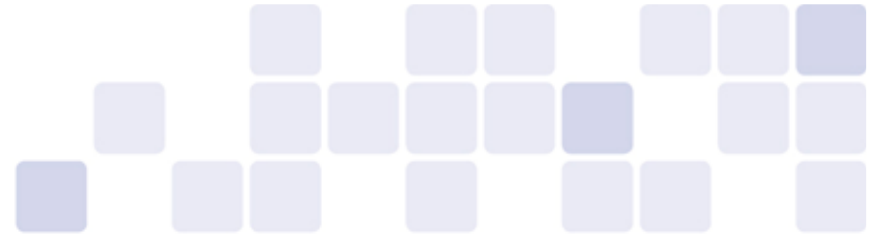
Reforma přináší nebezpečí bezbřehého rozvolnění
Reforma přináší nebezpečí formalismu
Reforma přináší mnoho práce bez záruky na úspěch
Reforma přináší nebezpečí poklesu úrovně žáků

Zjištění a diskuse – akceptace reformy

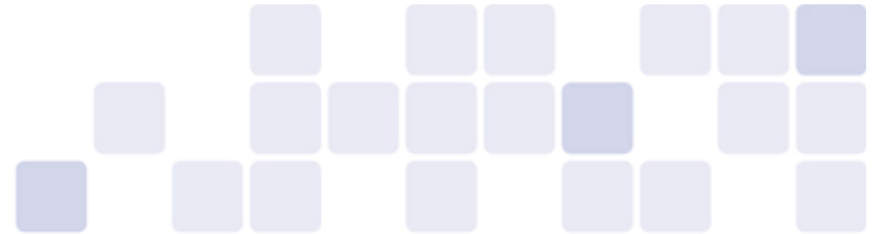
- Na pilotních gymnáziích je akceptace reformy vyšší než na nepilotních.
- Vedení škol akceptuje reformu více než učitelé.
- Ženy akceptují reformu více než muži.
- Délka praxe ani aprobace nemá na akceptaci vliv.
- Respondenti, kteří nejsou s reformou příliš obeznámeni, mají vyšší tendenci ji odmítat.

Akceptace reformy je do jisté míry
výsledkem informovaného rozhodování.

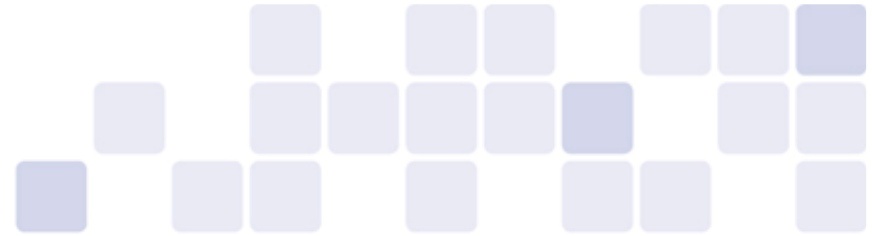
Zjištění a diskuse – vnímaná podpora reformy

- Nejvyšší míra důležitosti byla vnímána u podpory materiální, jen o málo nižší u podpory finanční.
- Respondenti, kteří reformu akceptují, uvádí vyšší důležitost informační a metodické podpory; neliší se v pohledu na důležitost finanční a materiální podpory.
- Ukazuje se pozitivní souvislost podpory reformě ze strany respondenta s hodnocením důležitosti podpory školy při zavádění reformy.

Zjištění a diskuse – podpora vyjadřovaná reformě

- Profil respondentů podporujících reformu ve vyšší míře (61–100 %) se liší od profilu respondentů reformu podporujících v nižší míře (0–40 %).
- Ve vyšší míře má tendenci podporovat reformu vedení školy než učitelé.
- Ve vyšší míře reformu podporují respondenti, kteří ji zároveň akceptují.

Zjištění a diskuse – pojetí kurikula

- Respondenty lze podle pojetí kurikula a přístupu k RVP či ŠVP rozdělit do tří typů:
 1. zaměření převážně na žáka (paidotropní)
 2. zaměření převážně na učivo (logotropní)
 3. zaměření převážně na systém (vstřícní k ŠVP, RVP).

Tyto tři typy se vyznačují odlišnými názory na některé důležité stránky reformy.

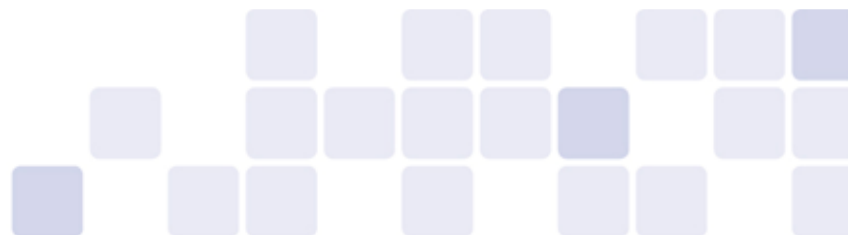
	Faktory a faktorové zátěže		
Položky dotazníku	1	2	3
1p Obsah výuky má vycházet ze systematiky oboru – na ni se orientuji především	0,225323	0,010957	0,641469
2p Škola má zprostředkovávat především odborné znalosti – to je její hlavní funkce	–0,024391	–0,028809	0,840009
3p Při přípravě na výuku zohledňuji především hledisko oboru – to mně zajímá nejvíce	0,076310	–0,002249	0,839887
5p Nejdůležitější jsou pro mě žáci – za klíčové považuji připravit je smysluplně na budoucnost	0,792363	0,066632	0,103150
6p Potřebuji pedagogickou svobodu k tomu, abych mohl/a zohledňovat potřeby žáků – jsou výchozí pro výběr učiva	0,734680	–0,009995	0,066468
7p Při přípravě na výuku jsem veden/a především úvahami, jak na tom jsou žáci – navázat na to, co umí, to je mým hlavním úkolem	0,827228	0,009372	0,091192
8p Bez RVP a ŠVP bych se neobešel – jsou důležitým rámcem pro orientaci výuky	–0,036637	0,826783	0,048602
9p V RVP a ŠVP nacházím podněty pro výuku	0,004702	0,874271	–0,033587
10p Když plánuji výuku, opírám se přirozeně o školní vzdělávací program	0,093998	0,784424	–0,034966
vlastní číslo	2,290842	2,067575	1,480289
vysvětlený rozptyl (%)	25,45380	22,97306	16,44765
kumulativní součet vysvětleného rozptylu	25,45380	48,42686	64,87451

Zjištění a diskuse – pojetí kurikula

- Nejrozsáhlejší skupina respondentů (přes 70 %) odpovídá typu **zaměření na žáka**. Vůči reformě jsou názorově nevyhranění – s něčím souhlasí více, s něčím méně.
- Další nejčtenější skupina (10 %) odpovídá typu **zaměření na učivo**. Respondenti jsou k reformě nejkritičtější: nejsilněji vyjadřují obavy z poklesu úrovně žakovských znalostí, nejvíce se obávají důsledků reformy a nejvýrazněji upřednostňují tradiční kurikulum před reformním.
- Respondenti typu **zaměření na systém** (2 %) jsou k reformě nejvstřícnější. Zpravidla považují reformu za naplnění jejich vlastního dosavadního přístupu k výuce.

Čtvrtou skupinou jsou **nezařazení** (asi 15 %).

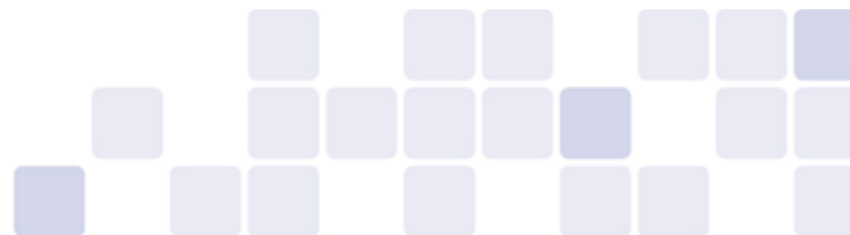
kohorty	položky	aritmetický průměr skórů	směrodatná odchylka skórů	četnost kohorty
1p – 3p (zaměření na obor či učivo)	1p – 3p	4,17	0,665	106 9,65 %
	5p – 7p	4,13	0,711	
	8p – 10p	3,32	1,180	
5p – 7p (zaměření na žáka)	1p – 3p	3,45	0,917	796 72,50 %
	5p – 7p	4,50	0,622	
	8p – 10p	2,73	1,186	
8p – 10p (zaměření na systém)	1p – 3p	3,09	1,052	26 2,37 %
	5p – 7p	3,74	0,898	
	8p – 10p	4,13	0,882	
nezařazení	1p – 3p	3,93	0,809	170 15,48 %
	5p – 7p	4,04	0,795	
	8p – 10p	3,06	1,125	

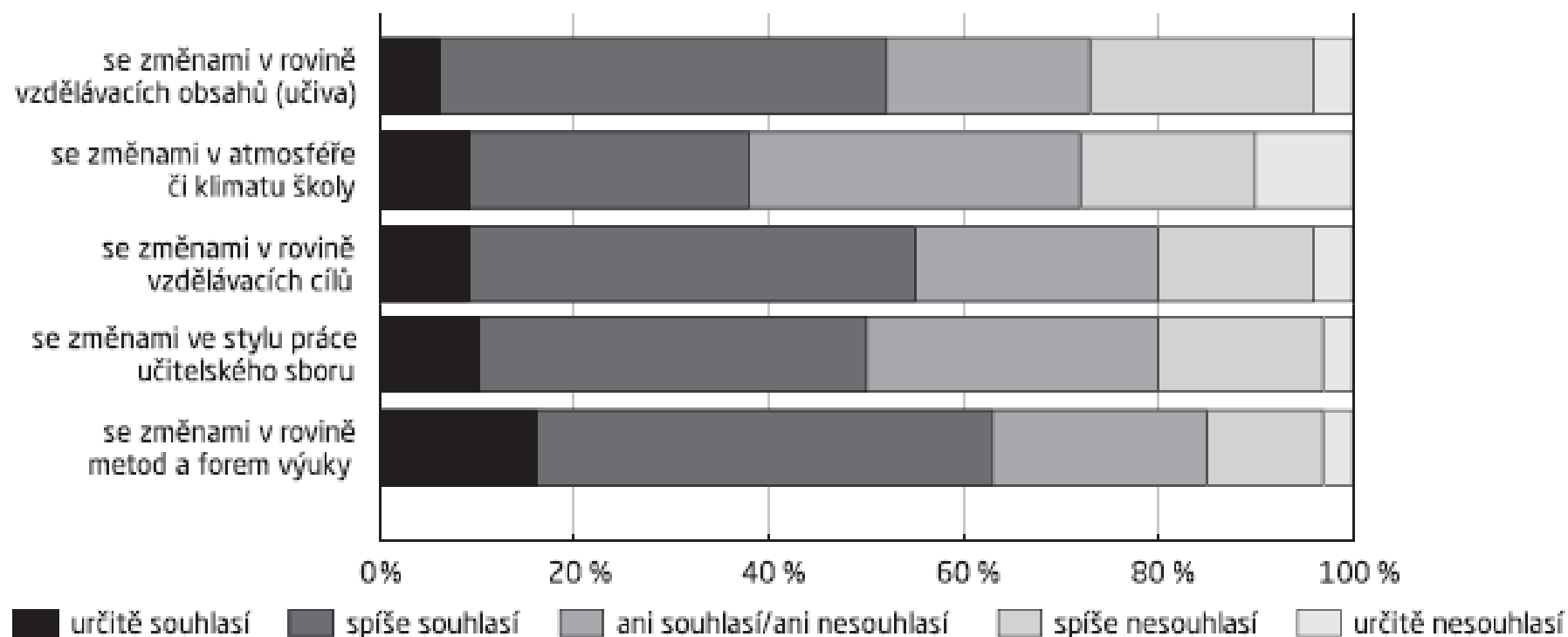
Zjištění a diskuse pojetí kurikula

	zaměřením na obor či učivo	zaměřením na žáka	zaměřením na systém	nezařazení
Reformu kurikula GV vítám	2	3	4	3
Z reformy kurikula GV mám obavy	4	3	2	3
RVP G je ve srovnání s předchozím dokumentem (GUP) výrazným zlepšením	2	3	4	3
Pracoval/a bych i nadále raději dle předchozího dokumentu	4	3	2	3

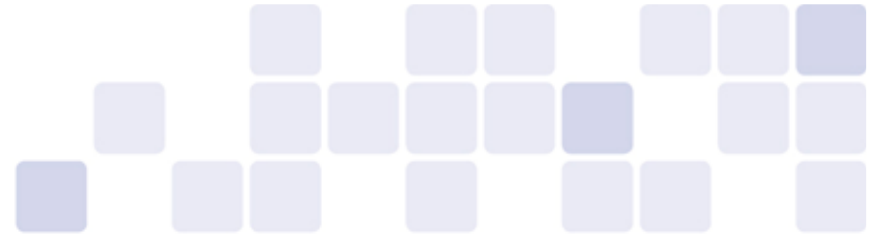
1: určitě nesouhlasí; 2: spíše nesouhlasí; 3: ani souhlasí ani nesouhlasí; 4: spíše souhlasí; 5: určitě souhlasí

Zjištění a diskuse: Kurikulární reformu si spojují s...

Respondenti si kurikulární reformu v nejvyšší míře spojují se změnami v oblasti forem a metod výuky, méně se změnami v oblasti cílů nebo obsahu.

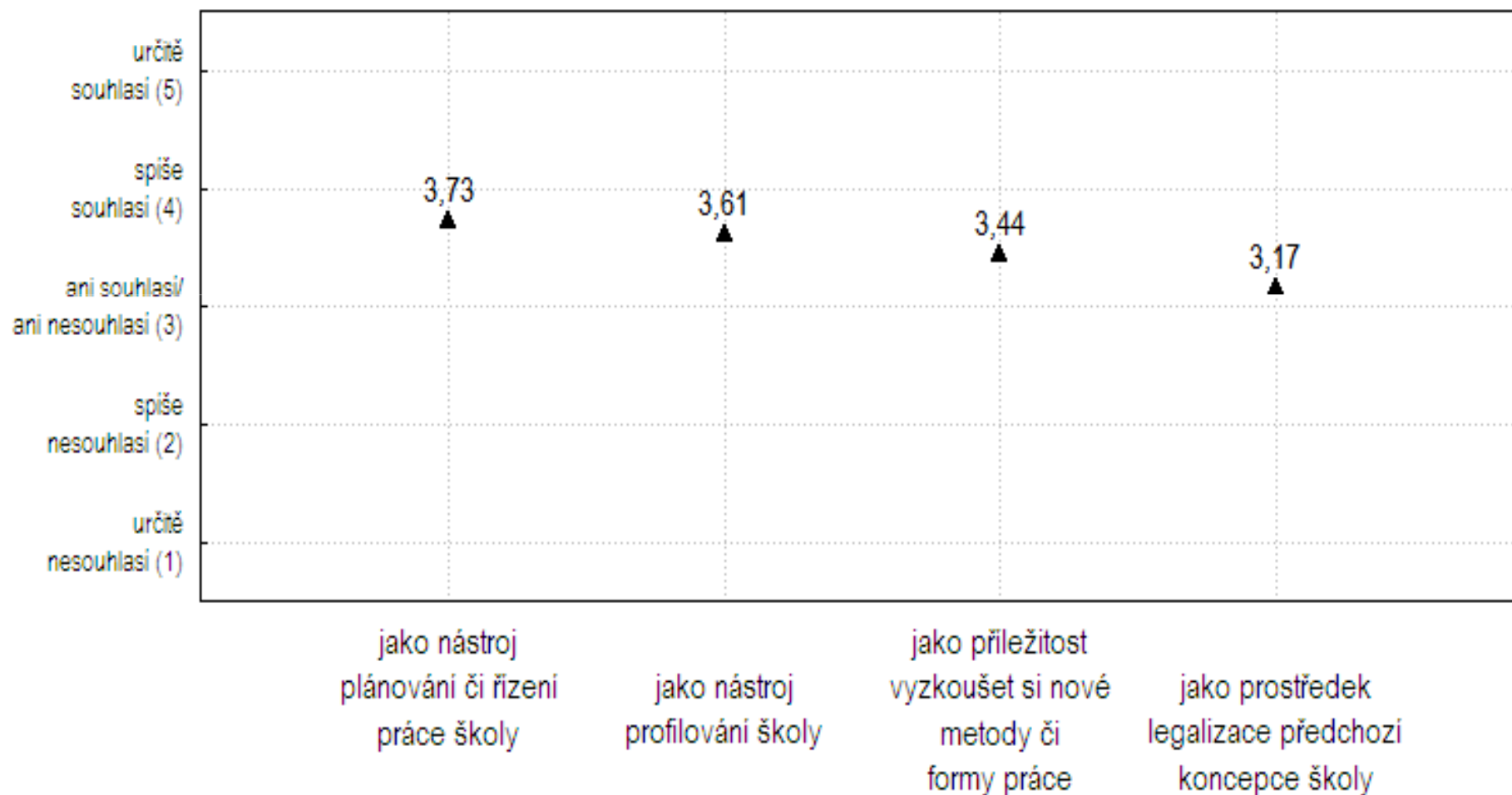

Zjištění a diskuse – kurikulární činnosti

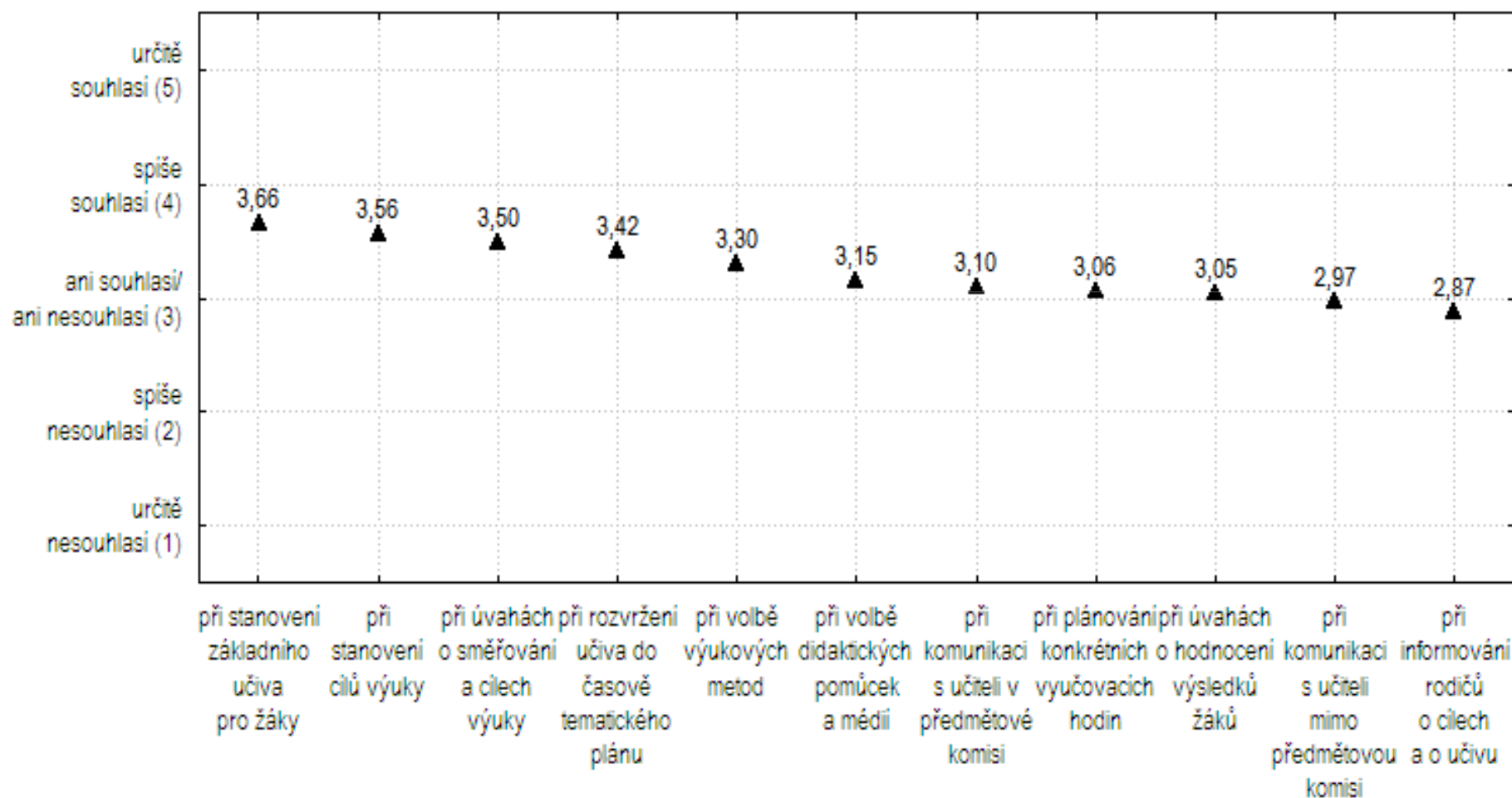
- Respondenti posuzovali smysluplnost, pracnost a problematičnost vybraných činností příznačných pro reformu
 - rozvíjení KK, hodnocení KK, zpracování tematického plánu, vytváření integrovaných předmětů, analýza podmínek školy, formulace profilu školy, stanovení evaluačních kritérií a postupů
- Většina respondentů pokládá sledované reformní aktivity za *vysoce problematické a vysoce pracné*, ale často je hodnotí jako *smysluplné*.
- Ředitelé škol nebo koordinátoři ŠVP častěji než řadoví učitelé pokládají některé reformní aktivity za smysluplné.

Zjištění a diskuse: využití ŠVP

Zjištění a diskuse: využití ŠVP

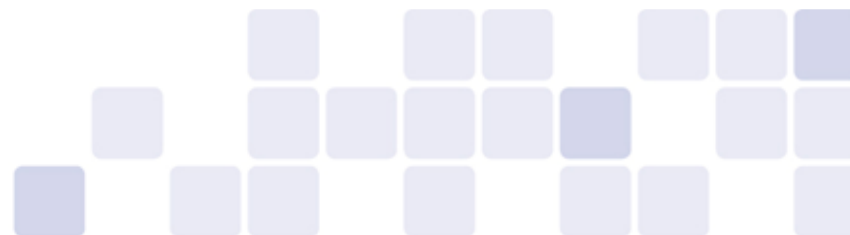
Zjištění a diskuse – využití ŠVP

ŠVP v rovině školy

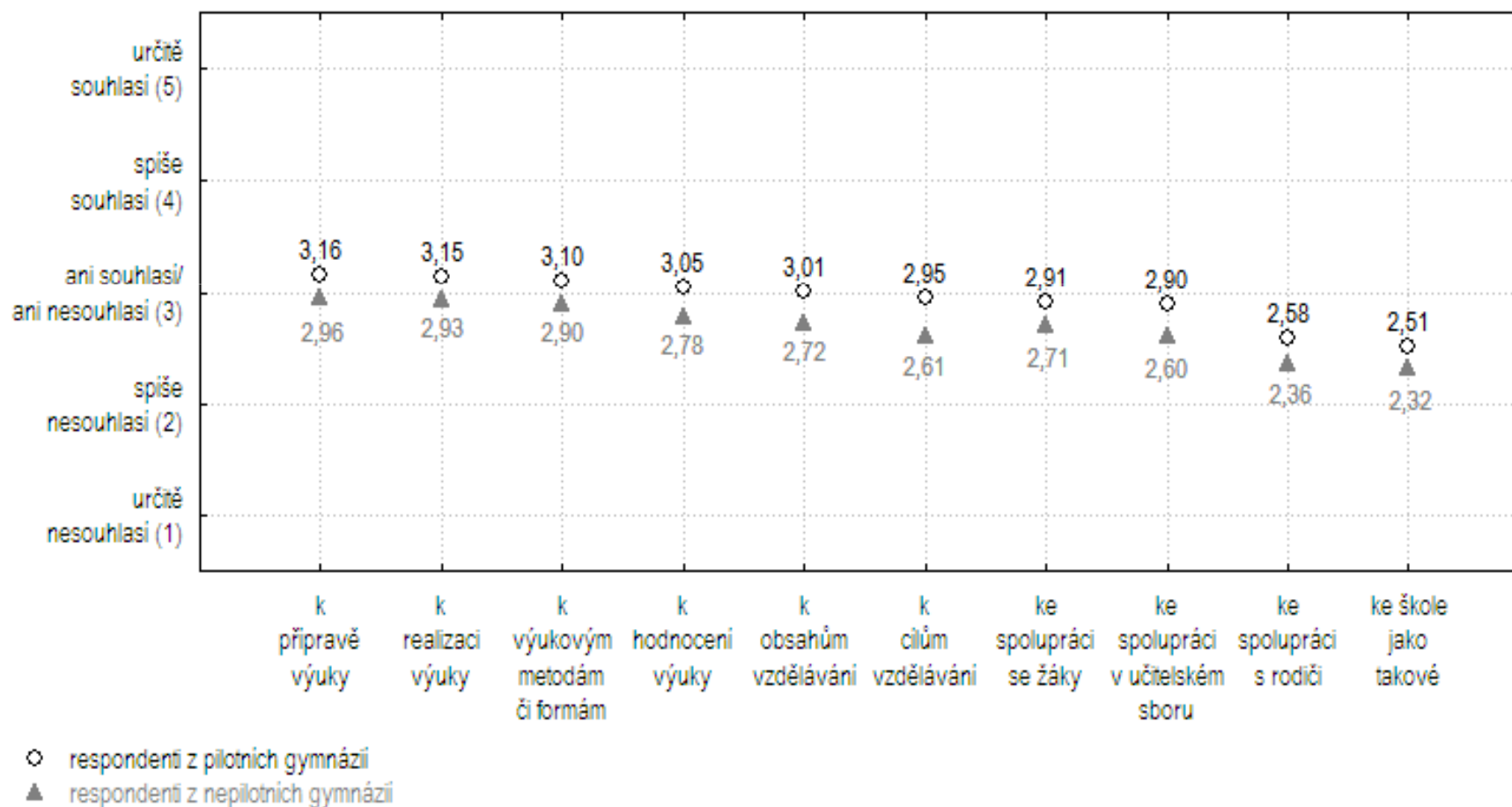
- ŠVP je respondenty považován za administrativní nástroj sloužící k ovlivňování chodu školy.
- Respondenti z pilotních gymnázií uvádí vyšší míru využívání ŠVP u všech zkoumaných účelů.

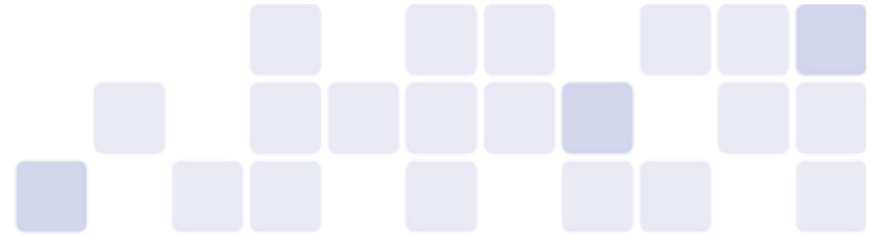
ŠVP v rovině výuky (školní třídy)

- Respondenti považují ŠVP především za určité východisko, z něhož plánují obsahy a cíle výuky.
- Vedení i učitelé ale shodně uvedli, že jim ŠVP nejvíce napomáhá při stanovení základního učiva pro žáky.

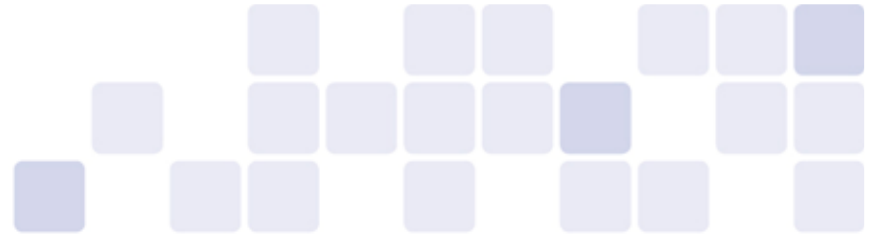
Zjištění a diskuse – účinky ŠVP

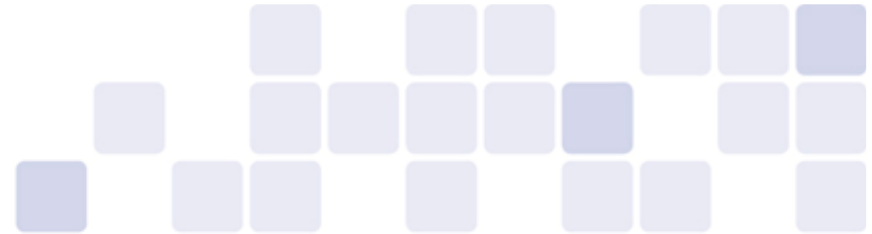
Zjištění a diskuse – účinky ŠVP

- Respondenti vnímají vliv ŠVP na své postoje k vybraným aspektům edukační reality jako nepatrný (hodnoty AM u středu škály).
- Členové vedení: ŠVP měl vliv především na změnu postoje k hodnocení výuky.
- Učitelé: ŠVP měl vliv na změnu postoje k přípravě výuky.
- Respondenti z pilotních gymnázií ve větší míře než respondenti z nepilotních připisovali ŠVP vliv na změnu postojů k aspektům edukační reality.

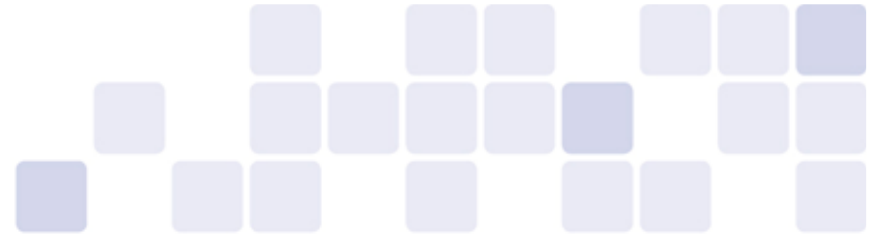
Shrnutí hlavních zjištění 1/2

- Na gymnáziích panuje neklid a nespokojenost s vývojem a stavem školství a gymnaziálního vzdělávání
- Reforma přijímána ambivalentně – na jedné straně jsou oceňovány její přínosy, na druhé straně je kritizována pro řadu nedostatků (především organizační, méně ideové povahy)
- Na pilotních gymnáziích je akceptace vyšší než na nepilotních.
- Vedení škol akceptuje reformu více než řadoví učitelé.
- Ženy akceptují reformu více než muži.
- Délka praxe ani aprobace nemá na akceptaci reformy vliv.
- Respondenti, kteří nejsou s reformou příliš obeznámeni, mají vyšší tendenci ji odmítat.

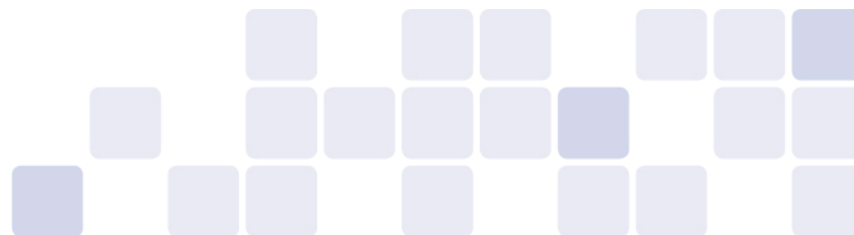
Shrnutí hlavních zjištění 2/2

- Reforma často vnímána zúženě jako sepisování ŠVP
- Konkrétní aktivity spojené s tvorbou ŠVP jsou pokládány za vysoce problematické a vysoce pracné, současně jsou však hodnoceny jako vysoce smysluplné
- Různorodost v pojmání kurikula různými skupinami:
 - nejkritičtější jsou respondenti „s převažujícím zaměřením na učivo“
 - o něco vstřícnější jsou respondenti „s převažujícím zaměřením na žáka“
 - reformu vítají respondenti „s převažujícím zaměřením na systém“
- Omezené očekávání stran využití a účinků kurikula (ŠVP)
- Reforma je vnímána jako citlivý problém související s profesní a osobní identitou učitele (rozšiřování učitelské role o kurikulární činnosti mnohdy není akceptováno)

Diskuse: jak rozumět výsledkům výzkumů

- Výsledky různých výzkumů, evaluací či inspekčních hodnocení se stávají součástí celospolečenské diskuse o vzdělávání.
- Je třeba mít se na pozoru před výsledky „výzkumů“ či „hodnocení“:
 - v nichž byly složité problémy kurikulární reformy nepřijatelným způsobem zjednodušeny (viz např. zavedení sporné proměnné „soulad ŠVP s RVP“ v přístupu ČŠI)
 - a/nebo zkoumány prostřednictvím několika málo např. dotazníkových položek (viz např. Rychlá šetření ÚIV).

Diskuse: jak rozumět výsledkům výzkumů

- Vedle metodologického pochybení je zde problémem obsahové vyprázdnění zkoumaných problémů a neplodné lpění na formě.
- Lpění na formě produkuje formalismus.
- Formalismus se ukázal být jedním z podstatných problémů kurikulární reformy.
- Příčinou i důsledkem formalismu je přerušení vazby mezi kurikulárními dokumenty a reálnou prací učitelů ve třídách.
- Ve svém důsledku je to právě to, čím reforma může pozbývat na svém smyslu.

Děkujeme za pozornost

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ